Likusiose perkasose vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta. Velėnos ir juodžemio (maišytas) sluoksnyje rasta XVII–XX a. radinių. Įžemis pasiektas 20–40 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Archeologinių tyrimų metu rasta XVII–XX a. buitinės keramikos – oksidacinėje ir redukcinėje aplinkoje degtų indų fragmentų, plokštinių koklių, ornamentuotų Radvilų herbu, fragmentų treliažo ornamentu bei karnizinių koklių fragmentų, puoštų pynės ornamentu. Šie radiniai labai fragmentiški, leidžiantys daryti prielaidą, jog XX a. II pusėje vykusių žemės judinimo darbų metu dalis Biržų senojo miesto kultūrinio sluoksnio buvo sunaikinta.

Būtina pabrėžti, jog teritorijoje prie Širvėnos ežero ir Apaščios upelio santakos ateityje reikia vykdyti archeologinius tyrimus, kadangi šioje vietoje yra itin didelė tikimybė rasti vėlyvojo neolito gyvenvietę, o gal ir kapinyną. Šį spėjimą patvirtins arba paneigs ateities tyrimai.

The excavation at the point where the River Apaščia enters Lake Širvėna

In 2014, 21 trenches (a total of 327.4 m^2) were excavated at the point where the river Apaščia enters lake Širvėna in the city of Biržai. A partially disturbed Late Neolithic (2565–2356 cal BC) burial, that of a 30–35 year-old male who was interred with grave goods: a flint axe, a knife, a bone artefact, and a wild boar fang, was unearthed at H_{abs} 52.04 m in trench 3 (Figs. 1–5).

The remains of a building dating to the first half of the 17th-century were found at a depth of 20–40 cm in trenches 19, 20, and 21. The remains of the E wall were 4.2 m long and 80 cm thick. The remains of a tile stove were found were found at a depth of 20–30 cm between two rooms, one of which had clay floor tiles.

Further excavations should be conducted in the vicinity of the place where the river Apaščia flows into lake Širvėna because the possibility of finding more Late Neolithic burials and perhaps a Stone Age settlement is high.

Gabrielė Gudaitienė

Dūkštelių akmens amžiaus gyvenvietė 1

Dūkštelių 1-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra Vilniaus r. Dūkštelių gyvenvietės teritorijoje, į ŠR nuo rajoninio kelio Bukiškis–Maišiagala (5214), apie 700 m į PR nuo Dūkštelio ežero, pakilumoje abipus žvyrkelio Dūkšteliai–Pavydokiai, apie 50 m į V–ŠV nuo senųjų kolūkinių fermų pastatų griuvėsių. Senovės gyvenvietės teritorija yra apie 1000 m^2 dydžio, apardyta. Per ją kadaise buvo nutiestas žvyrkelis, todėl dalis teritorijos suniokota užstumdytomis statybinėmis ir ūkinėmis atliekomis, o dar prieš kelerius metus gyvenvietės centre buvo kasamas ir vagiamas smėlis. Gyvenvietė kol kas nėra įtraukta į NKVR. Geomorfologiškai senovės gyvenvietė yra ant kadaise egzistavusio Dūkštelio ežero R kranto – pusiasalio, smėlingoje pakilumoje (1 pav.).

Dūkštelių 1-oji akmens amžiaus gyvenvietė buvo aptikta 2011 m., kai vietinių gyventojų kasamo smėlio duobėse buvo atsitiktinai rasta titnago nuoskala. 2012 m. Skauduliškių ir Dūkštelio ežerų mikroregione vykdant žvalgomuosius tyrimus abipus žvyrkelio Dūkšteliai–Pavydokiai buvo iškasta keletas šurfų, kuriuose taip pat buvo aptikta akmens amžiaus radinių. 2013 m. gyvenvietės teritorijoje buvo vykdomi

archeologiniai detalieji tyrimai, kurių metu ištirta 45 m² dydžio perkasa, kurioje rasta ankstyvojo mezolito ir neolito – bronzos amžiaus laikų titnaginio inventoriaus bei su akmens amžiaus horizontu sietinų gyvenvietės struktūrų liekanų. 2014 m archeologiniai tyrimai buvo tęsiami siekiant gauti daugiau mokslinės informacijos ir patikrinti, kiek jos teritorija tęsiasi į ŠR ir į PV nuo 2013 m. kasinėtos vietos.

Iš viso ištirtas 20 m² dydžio plotas: 15 m² į PV ir 5 m² į ŠR nuo nuo 2013 m. perkasos. Į planuotą perkasą 1 iš dalies pateko ir 2012 m. žvalgomųjų tyrimų metu kastas šurfas 1. Abu jie buvo kasami iki įžemio, tačiau perkasos 2 ŠR dalis buvo visiškai sunaikinta dėl XX a. kolūkinių fermų veiklos (statybinių atliekų užstumdymo ir jaunų kiaulių palaidojimų), tad šios perkasos dalies dugnas nebuvo pasiektas. Be detaliųjų senovės gyvenvietės tyrimų, dar buvo šiek tiek vizualiai žvalgyta aplinkinė teritorija, ariami laukai.

Kasinėjimų metu fiksuoti keli skirtingi sluoksniai, kurie nežymiai kisdami dengė visą perkasos plotą (išskyrus perkasos ŠR dalį, kur, kaip jau minėta, būta XX a. grunto suardymų). Perkasos matuotos kalvos šlaito viršuje, todėl stratigrafiškai fiksuotas šioks toks nuolydis į ŠV pusę (vidutiniškai apie 10 cm per 1 m). Užfiksuotas toks bendras išsisluoksniavimas: 10–15 cm storio pilko miškožemio, persimaišiusio su užstumdytomis žemėmis ir statybinėmis atliekomis, sietinomis su kolūkinių fermų statyba, sluoksnis; po juo – 10–20 cm storio gelsvai pilko smulkiagrūdžio smėlio sluoksnis, kuriame rasta įvairių laikotarpių radinių; dar giliau – 20–50 cm storio geltono, pereinančio į balkšvą smulkiagrūdį smėlį, sluoksnis (akmens amžiaus radinių horizontas), ir galiausiai įvairių atspalvių įžeminis smulkiagrūdis smėlis, persimaišęs su limonito juostelėmis.

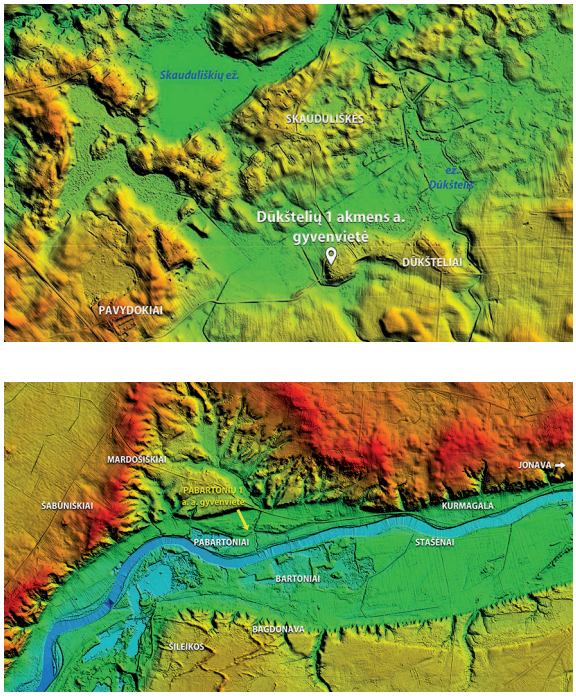

1 pav. Dūkštelių akmens amžiaus gyvenvietės 1 lokalizacija. LIDAR pagrindas. G. Gudaitienės brėž.

Fig. 1. Location of Dūkšteliai Stone Age settlement 1.

Tyrimų metu perkasoje 1 fiksuotos kelios struktūros (dėmės), kurios pagal savo kontekstą turėtų būti siejamos su akmens amžiaus gyvenviete, egzistavusia šioje vietoje.

Dėmė 7 yra maždaug 25–30 cm skersmens apvali pilkšva dėmelė su keliais tokio paties pilkšvo grunto segmentais į PR nuo dėmės. Ji ėmė dengtis geltono smėlio sluoksnyje, maždaug 40 cm gylyje ir tęsėsi apie 30 cm gylyn. Dėmė neišsiskyrė radinių gausa, tačiau ji tartum šliejosi prie geltono smėlio sluoksnyje išsirikiavusių akmenų juostos. Gelsvai pilko smėlio sluoksnyje, t. y. virš šios dėmės, rasta netaisyklinga skeltė. O viršutiniame dėmės sluoksnyje pastebėta, kad perkasos plote buvo randama

įvairių skelčių dalių, prie pat dėmės aptikta keletas skaldytų akmenų, o už 1,4 m nuo dėmės – galinis gremžtukas. Dėmės funkcinė paskirtis neaiški.

Dėmė 8 išryškėjo maždaug 45 cm gylyje, kai aplink jau dengėsi balkšvas įžeminis smėlis su limonito juostelėmis ir radinių beveik nebebuvo. Tai 2 m ilgio ir, kaip galima nuspėti, apie 1,2 m pločio ovalo formos rudesnio grunto dėmė, orientuota PV–ŠR kryptimi. Į 2014 m. kasinėtą plotą pateko kiek daugiau nei pusė dėmės. Kad čia būta judinto grunto, tam tikros struktūros, prognozuota dar 2012 m., kai žvalgymų metu čia kastas šurfas 1, kuris, ekspedicijoje dalyvavusio dr. E. Šatavičiaus patarimu, nekastas iki įžemio dėl pastebėtų grunto ypatybių.

2 pav. Geltono smulkiagrūdžio smėlio sluoksnis (akmens amžiaus radinių horizontas) perkasoje 1. G. Gudaitienės nuotr.

Fig. 2. Trench 1, the layer of fine yellow sand (Stone Age find horizon).

Dėmėje 8 rastos kelios titnago nuoskalos, o 68 cm gylyje aptikta skeltė, skelta nuo vienagalio skaldytinio. Be šių radinių, joje dar buvo keletas nedidelių akmenų. Ši struktūra buvo tartum iš kelių skirtingo grunto segmentų, kurie vizualiai nelabai išsiskyrė, tačiau kasant buvo skiriami: ŠR dalyje gruntas buvo kiek intensyvesnis, rudesnis, per vidurį – šiek tiek šviesesnis, o P dalyje beveik nesiskyrė nuo geltono smėlio sluoksnio. Dėmę juosė pilkšvo grunto periferija su juosvomis buvusios organikos dėmelėmis. Ji baigėsi maždaug 95 cm gylyje, tad buvo maždaug 60 cm gylio, ir panašu, kad buvo šiek tiek įgilinta. Dėmės paskirtis kol kas neaiški.

Dėmė 9 sietina su visai greta, už pusmetrio atsidengusia dėme 8. Ji ėmė ryškėti tame pačiame geltono smėlio sluoksnyje, maždaug 45–50 cm gylyje. Iš pradžių tai buvo 1,2 m pločio ir, spėjama, 1,8–2 m ilgio struktūra – rusvo grunto dėmė, orientuota R–V kryptimi. Savo forma ir dydžiu ji artima dėmei 8, tačiau ne tiek įgilinta. Aplink ją ir virš jos (gelsvai pilko smėlio sluoksnyje) rasta keletas titnago nuoskalų. Taip pat buvo rastas ne vienas akmuo, iš kurių vienas itin didelis ties dėmės 9 kraštu. Dėmė baigėsi apie 65 cm gylyje, kur jau buvo susiaurėjusi iki pusės metro – keliasdešimties cm pločio. Šiemet ištirti du trečdaliai šios struktūros. Ištyrus visą dėmę, galbūt bus galima nustatyti jos paskirtį.

Tarp dėmių 8 ir 9 geltoname smėlyje rastas specialios paskirties dirbinio fragmentas.

Dėmė 10 (?) išryškėjo 55 cm gylyje, perkasoje 1, ties jos riba. Gali būti, kad kasinėta tik labai maža jos dalis. Dėmės formą sunku nusakyti, tačiau jos plotis siekia apie 55 cm. Ji

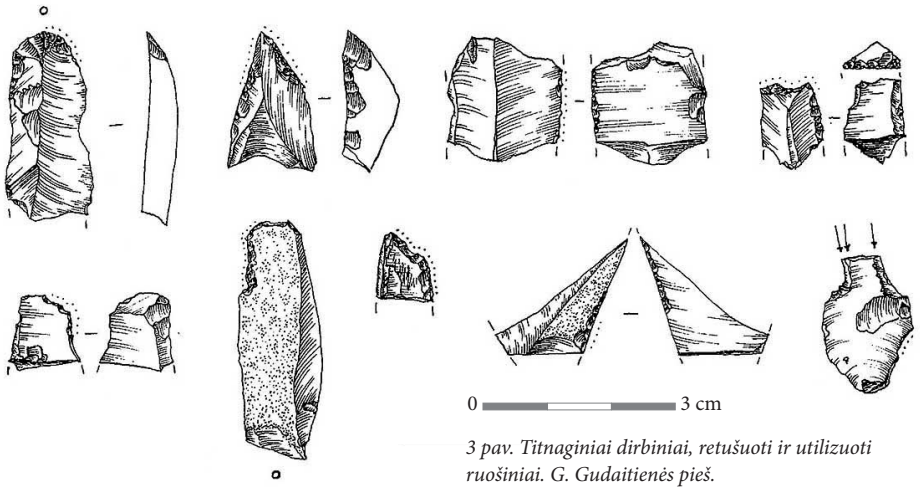

3 pav. Titnaginiai dirbiniai, retušuoti ir utilizuoti ruošiniai. G. Gudaitienės pieš.

Fig. 3. Flint artefacts, retouched and used as blanks.

išsiskyrė kiek rusvesniu gruntu ir buvo greta dėmės 7.

Kasinėjant Dūkštelių 1 senovės gyvenvietę ŠR perkasos 2 gale buvo aptiktas, bet nefiksuotas masinis kiaulių palaidojimas. Tai ne mažiau kaip 7 jaunų paršelių skeletai, sumesti įvairiomis kryptimis, kai kurie jų apipilti kalkėmis. Matyt, tai sirgusių gyvulių palaidojimas, kuris dėl saugumo iki galo nekasinėtas.

Iš viso 2014 m. kasinėjimų metu buvo aptikti 85 titnaginiai radiniai: 9 dirbiniai (3 pav.) bei retušuoti ir utilizuoti ruošiniai; skeltės, nuoskalos, 3 skaldytiniai ir keli jų pataisymai. Ketvirtadalis titnaginių radinių buvo apdegę. Daugiausiai radinių koncentravosi perkasos 1 ŠV dalyje, kur aptiktos su senovės gyvenvietė sietinų struktūrų dėmės. Dauguma radinių smulkūs.

Bendrai vertinant 2013–2014 m. kasinėjimų metu surinktą titnaginį inventorių, jo kokybę, skaldymo manierą ir t. t., susidaro įspūdis, kad šioje gyvenvietėje reiktų skirti bent du skirtingų laikotarpių radinių horizontus: vieną ankstyvesnį (mezolito pirmos pusės) ir vieną gana vėlyvą (neolito ar net bronzos amžiaus).

2014 m. tyrimų metu 28–46 cm gylyje geltoname ir gelsvai pilkame smėlyje buvo aptikti

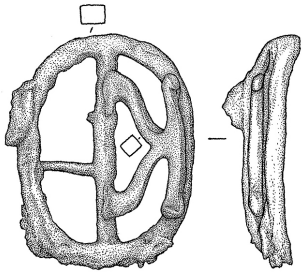

4 pav. Geležinė sagtis. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 4. An iron buckle.

8 skaldytų uolienų (vidutingrūdžio granito, smulkiagrūdžio jotnio smiltainio) radiniai: nuoskalos ir keli apskaldyti gabalai. Nė vienas iš radinių nebuvo degęs, ant jų nepastebėta kitokio nei skaldymas apdirbimo žymių.

Paviršiniame pilkame smėlyje rasta metalinių radinių: diržo sagtis (4 pav.), 2 skirtingos carinės Rusijos imperijos laikų uniforminės sagos su dvigalviu ereliu (5 pav.), 9 geležies plokštelių fragmentai, 3 vinys, 3 gabalėliai geležies šlako. Be to, perkasoje 1 buvo rasti trys 7,62x57 mm kalibro neiššauti šoviniai, kuriais

5 pav. Carinės Rusijos imperijos saga su dvigalviu ereliu. G. Gudaitienės nuotr.

Fig. 5. An Imperial Russian button with a two-headed eagle.

galėjo būti šaudoma iš trilinijinio *Mosin–Nagant* (gaminto nuo 1891 m.) šautuvo. Šie šoviniai galėjo būti vienos apkabos, kurios geležinių plokštelių liekanų rasta greta. Ko gero, tai to paties laikotarpio kaip ir carinės Rusijos imperijos laikų sagos radiniai.

Kasinėjant Dūkštelių 1 senovės gyvenvietę aptiktas ir vienas neblogai išlikęs angliukas bei mažas degusio kaulo fragmentas.

2014 m. vizualiai žvalgyta ir aplinkinė teritorija. Nustatyta, kad 340 m į P nuo Dūkštelių akmens amžiaus gyvenvietės 1, ariamame priemolio lauke įsiterpusiame priesmėlingame plotelyje, pakilumoje greta miškelio galbūt yra Dūkštelių akmens amžiaus gyvenvietė 2. Dukart apsilankius vietovėje paviršiuje buvo rasti 5 titnaginiai radiniai.

Dūkšteliai Stone Age settlement 1

In 2014, 20 m^2 were excavated within the territory of Dūkšteliai 1 old settlement (Figs. 1, 2) and nearly a hundred flint (Fig. 3) and other knapped stone finds, over ten potsherds, a fragment of burnt bone, several cartridges, metal finds, and Imperial Russian uniform buttons were discovered.

The settlement site was inhabited more than once: in the Early Mesolithic and later, perhaps in the Neolithic or Bronze Age. Several stains, the purpose of which is still not clear, were identified during the excavation, but based on the stratigraphy they should be ascribed to the Stone Age horizon.

The potsherds discovered in the excavated areas come from various periods. Several sherds were hand built, supposing an early date, meanwhile some of the other pottery was partly thrown. One sherd of hand thrown pottery was also found. Some artefacts fro 20th century also were found (Figs. 4, 5). The NE and perhaps the N part of the old settlement have been severely damaged due to farm-related construction and economic activities. The ploughed fields to the S of Dūkšteliai 1 old settlement were once again fieldwalked and Dūkšteliai Stone Age settlement 2 may have been discovered.

Gabrielė Gudaitienė

Pabartonių akmens amžiaus gyvenvietė

Pabartonių akmens amžiaus gyvenvietė archeologinėje literatūroje minima jau daugiau kaip šimtmetį, tačiau nėra saugoma. XX a. viduryje šio archeologinio objekto teritorijoje buvo surasta atsitiktinių titnaginių radinių, vertingų Neries žemupio pirminio apgyvendinimo raidos rekonstrukcijai, tačiau ši radinių kolekcija buvo pernelyg maža, kad būtų galima ją naudoti moksliniais tikslais. Ji viena iš nedaugelio K. Jablonskio ir R. Rimantienės Neries žemupyje